

Stanisław Gajda, Monika Krzempek, Danuta Lech, Marzena Makuchowska, Ingeborg Ohnheiser: Grundlagen der polnischen Grammatik mit Texten und Übungen. Ein Kompendium für Sprachkurse und zum Selbststudium. Podstawy gramatyki polskiej wraz z tekstami i ćwiczeniami. Kompendium dla kursów języka i nauki własnej. Hrsg. von Ingeborg Ohnheiser und Stanisław Gajda. Innsbruck 2007 (= Slavica Aenipontana; Bd. 14).

Przedmowa

Między Instytutem Sławistyki Uniwersytetu w Innsbrucku a Instytutem Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego od ponad dziesięciu lat rozwijają się różne formy współpracy naukowej. Między innymi Stanisław Gajda (Opole) zaproponował slawistom z Innsbrucku udział w kontynuacji serii *Najnowsze Dzieje Języków Słowiańskich*¹ w postaci kontrastywnych studiów pod tytułem *Komparacja Systemów i Funkcjonowania Współczesnych Języków Słowiańskich*². Koordynowali oni cząstkowy projekt „Słowotwórstwo/Nominacja”³. Wraz z niniejszym kompendium *Podstawy gramatyki polskiej z tekstami i ćwiczeniami* współpraca między slawistykami w Innsbrucku i Opolu poszerzyła się o kształcenie językowe.

Bodziec do powstania kompendium stanowił podręcznik czeski⁴, który zrodził się w latach 2001-2003 ze współpracy uniwersytetów w Innsbrucku i w Brnie, wspieranej przez agencję Akcja *Austria – Republika Czeska*. Współautorzy czescy zgodzili się, aby według koncepcji kompendium czeskiego zbudowane zostały podręczniki do innych języków słowiańskich⁵, co umożliwi porównywanie opisywanych języków. Polscy współautorzy zaakceptowali narzucone ramy stosownie do struktury polszczyzny i polskiej tradycji językoznawczej.

Przy tworzeniu koncepcji niniejszej serii podręcznikowej wychodziliśmy z założenia, że studiowanie języków na uniwersytetach europejskich wymaga zasadniczych zmian. Aby zbliżyć się do ideału europejskiej wielojęzyczności, zwłaszcza z uwzględnieniem języków sąsiadujących, muszą zyskać na znaczeniu intensywne formy kształcenia przy różnicowaniu osiągniętych kompetencji i umiejętności.

Na Uniwersytecie w Innsbrucku od roku akademickiego 2002/2003 prowadzone są na slawistyce studia licencjackie i magisterskie. Na trzyletnich studiach licencjackich student obok wybranego języka pierwszego może poznać tylko podstawy innego języka słowiańskiego. Naturalnie, można zrozumieć pragnienie studentów, aby aktywnie

¹ *Najnowsze Dzieje Języków Słowiańskich*, t. 1-14, Opole 1996-2004.

² *Komparacja Systemów i Funkcjonowania Współczesnych Języków Słowiańskich*, t. 1- , Opole 2003- .

³ I. Ohnheiser (red. nauk.), *Komparacja Systemów i Funkcjonowania Współczesnych Języków Słowiańskich*. 1. *Słowotwórstwo/Nominacja*, Opole 2003, 541 s. Spośród slawistów z Innsbrucku w realizacji projektu uczestniczył także H. Weinberger, który jednocześnie przygotował tom do druku.

⁴ I. Ohnheiser, R. Šrámek, I. Kolařová, K. Komárek, J. Obrovská, H. Kneselová, *Základy české gramatiky s texty a cvičeními. Kompendium určené jazykovým kurzům a k samostatnému studiu – Grundlagen der tschechischen Grammatik mit Texten und Übungen. Ein Kompendium für Sprachkurse und zum Selbststudium*, Brunn und Innsbruck 2003, 303 s.

⁵ Jako tom trzeci w serii kompendiów powstaje podręcznik słowacki (red. I. Ohnheiser i M. Sokolová z Uniwersytetu w Prešovie), realizowany w ramach Akcji *Austria – Słowacja: Základy slovenskej gramatiky s textami a cvičeními. Kompendium určené jazykovým kurzom a na samostatné štúdium*. Prešov 2006.

opanować język. Potrzebna wydaje się zmiana myślenia względem aktywnej i receptywnej kompetencji w drugim lub trzecim języku obcym. Z większą akceptacją powinny się spotkać receptywne umiejętności, np. rozumienie tekstów przy pomocy słowników oraz wykorzystanie pokrewieństwa ze znanymi już językami z tej samej rodziny językowej. Wymaga to przemodelowania współczesnych nawyków językowych i roli tzw. języków pośredników. Konieczne staje się uwzględnienie zróżnicowanej znajomości języków obcych.

Na różne poziomy i cele opanowania języka zwraca także uwagę dokument Rady Europy *Common European Framework of Reference* [Wspólne europejskie normy referencjalne], w którym „kompetencję językową dzieli się na poszczególne komponenty” i wymienia się „częstkowe kwalifikacje”, „które wystarczają, kiedy wymagana jest tylko ograniczona znajomość języka (np. rozumienie języka a nie mówienie w nim) lub gdy dysponuje się zbyt ograniczonym czasem, aby opanować trzeci lub czwarty język”⁶. Te propozycje są wykorzystywane w wielu europejskich projektach, m.in. w *EuroCom – europäische Mehrsprachigkeit durch Interkomprehension in Sprachfamilien*⁷ [EuroCom – europejska wielojęzyczność poprzez rozumienie się w rodzinach językowych] i w *Lernen für Europa*⁸ [Uczyć się dla Europy]. Przy wdrażaniu tych rozwiązań rodzą się jednak wątpliwości, czy takie uczenie dla części uczących, którzy wyrosli w „paradygmacie komunikacyjnym” i go preferują, będzie do zaakceptowania. W nowym programie studiów licencjackich i magisterskich w Instytucie Slawistyki Uniwersytetu w Innsbrucku, który wejdzie do realizacji prawdopodobnie od 2007 r., staramy się przy nieco zwiększonej liczbie godzin w nauce drugiego języka słowiańskiego łączyć fazy czynną i receptywną.

Przy znacznie zintensyfikowanym pośrednictwie drugiego lub trzeciego języka obcego nierzadko pojawiają się trudności w pracy z tradycyjnymi podręcznikami. Są one zazwyczaj tak skonstruowane, że uwzględniają dłuższe zajmowanie się językiem, przez większą liczbę godzin. Dlatego prezentują materiał, w szczególności gramatyczny, nie całościowo, lecz sukcesywnie z podziałem na lekcje. Oprócz tego w przypadku studentów slawistyki podręczniki z reguły nie uwzględniają faktu, że uczący znają już jeden pokrewny język słowiański i dlatego – pomijając specyfikę konkretnego języka – zrozumienie systemu gramatycznego oraz leksyki nowego języka przychodzi im łatwiej. Przystawianie i pogłębianie określonej wiedzy może być w każdym razie przy posiadaniu slawistycznej podstawy przeniesione częściowo na naukę własną. Z uwagi na ograniczony czas oraz nowe cele nauki drugiego (trzeciego) języka trzeba wyraźnie powiedzieć, że powinna ona koncentrować się na wiedzy podstawowej. Dla aktywizacji

⁶ <http://www.goethe.de/Z/50/commeuro/i3.htm>.

⁷ Zob. G. Kischel (koord.), *EuroCom – Mehrsprachiges Europa durch Interkomprehension in Sprachfamilien. Tagungsband des Internationalen Fachkongresses im Europäischen Jahr der Sprachen 2001. Hagen, 9-10 November 2001*, Fern Universität Hagen 2002. – Instytut Slawistyki w Innsbrucku uczestniczy w realizacji projektu *EuroComSlav*, którym kieruje Lew Zybatow z Instytutu Translatoryki Uniwersytetu w Innsbrucku.

⁸ CD-kursy, np. języków polskiego i czeskiego dla Niemców (Warszawa 2003).

i podniesienia poziomu wiedzy i sprawności językowej studiujących niezbędna jest szersza oferta kursów językowych w krajach, których język poznają.

Nasze kompendium posiada następującą zawartość. Po informacjach (rozd. 1–3) o Polsce oraz o języku polskim (historii i sytuacji współczesnej) znalazły się uwagi o pisowni i fonetyce, a także – co jest ważne przy fleksji i słowotwórstwie – o alternacjach spółgłoskowych i samogłoskowych (rozd. 4). Części mowy (czasownik, rzeczownik, przymiotnik itd.) stały się przedmiotem uwagi w rozdz. 5–14. Rozdział 15 poświęca się słowotwórstwu, szczególnie ważnemu przy recepcji nieznannej leksyki. W ostatnim rozdziale 16 omawia się wybrane zagadnienia polskiej składni. Wszystkie objaśnienia gramatyczne są dwujęzyczne. Terminy wyróżnia się tłustym drukiem. Wszystkie przykłady i polecenia do ćwiczeń zostały również przetłumaczone.

Każdy rozdział ma trójczłonową kompozycję wewnętrzną. W części **A** podaje się niewielkie i nieadaptowane polskie **teksty** różnorodnie gatunkowo i stylowo. Służą one do ćwiczeń i pracy ze słownikami (słowniczków przy tekście nie podaje się). Część **B** zawiera **komentarze gramatyczne** (z niemieckim przekładem), **paradygmaty**, przykłady itp. W części **C** znajdują się **ćwiczenia**, które w miarę możliwości leksykalnie i gramatycznie nawiązują do tekstu z części A. **Klucz do ćwiczeń** służy do samodzielnej pracy.

Kompendium łączy więc systematyczne przedstawienie gramatyki polskiej z ćwiczeniami i tekstami, przez co odróżnia się od tradycyjnych podręczników. Dzięki spójności informacji gramatycznej i sporej liczbie ćwiczeń może ono stanowić ważne dopełnienie w stosunku do innych książek dydaktycznych. Umożliwia studiującemu z przedstawionych zagadnień, tekstów i ćwiczeń wybór, odpowiadający jego potrzebom, na których realizację nie starczyło czasu w ramach zajęć. Odpowiada to nie tylko studentom sławistyki, lecz także słuchaczom innych kierunków studiów.

W Opolu z kompendium skorzystają studium z niemieckiego obszaru językowego. Jednak może ono być także przydatne dla nie niemieckojęzycznych uczących się polskiego.

Rozdziały 1-3, 13 i 16 przygotował Stanisław Gajda, rozdziały 6, 10-12 i 14 – Monika Krzempek, rozdziały 4,8 i 15 – Danuta Lech oraz rozdziały 5, 7 i 9 – Marzena Maku-chowska. Zostały one zredagowane we współpracy z Ingeborg Ohnheiser, która zatroszczyła się o przekład i końcową redakcję.

Publikacja tego kompendium nie byłaby możliwa bez współpracy i finansowego wsparcia następujących Instytucji: Instytutu Polskiego w Wiedniu, Uniwersytetu w Innsbrucku (Aktion D. Swarovski & Co. 2006) oraz Departamentu Kultury Zarządu Kraju Związkowego Tyrolu. Chcielibyśmy tym Instytucjom w tym miejscu jeszcze raz podziękować.

Przygotowaniu tomu do druku zajęła się Pani Veronika Prantner przy pomocy dra Helmuta Weinbergera. Obojgu należą się nasze serdeczne podziękowania.
Panu prof. drowi Wolfgangowi Meidowi dziękujemy za przyjęcie naszej książki do *Innsbrucker Beiträge zur Kulturwissenschaft* (seria *Slavica Aenipontana*).

Innsbruck – Opole, październik 2006 r.

Ingeborg Ohnheiser i Stanisław Gajda